

Dieter "Didi" Senft også kendt som Tour de France Djævelen.

**“Du kan ikke købe dig til
noget, du ikke er”**
– om aftalte resultater blandt danske
cykelryttere

“INGEN, DER IKKE HAR KLASSE NOK, FÅR LAURBÆRKRANSENE HÆNGT OM DERES HALS” (KAY WERNER, 1958).

Da kasakheren Alexandre Vinokourov og russeren Alexandr Kolobnev angreb 15 km før mål i 2010 udgaven af et af den professionelle cykelsports mest prestigøse løb, forårsklassikeren Liege-Bastogne-Liege, kunne hverken Cadel Evans, Alejandro Valverde, Philippe Gilbert eller nogen af de øvrige favoritter hænge på. De to samarbejdede eksemplarisk, men da de nåede den sidste stigning i Liege rykkede Vinokourov igen og kørte over stregen 100 meter foran Kolobnev, til en af sin karrieres største triumfer. For den 36-årige Vinokourov, der nyligt var kommet tilbage efter en to år lang dopingkarantæne, var det en vigtig sejr. Den viste, som han selv sagde, “at Vino har klasse. At jeg kan vinde uden doping. Det var en kæmpeoprejsning for mig, og jeg synes, jeg har gjort mig fortjent til både jeres og det store publikums tillid” (Jacobsen 2010). Godt halvandet år senere, i december 2011, kunne det svejtsiske magasin *L'Illustré* imidlertid fortælle, at de var kommet i besiddelse af en e-mail korrespondance mellem Vinokourov og Kolobnev, der angiveligt dokumenterede, at Vinokourov havde betalt Kolobnev 100.000 (750.000 DKR) for at sikre sig hans støtte de sidste kilometer frem mod sejren i 2010. Vinokourov benægtede naturligvis, at han havde købt Kolobnevs hjælp og hævdede, at pengene blot var nogle han havde lånt russeren (Cyclingnews, 2011).

I den internationale cykelpresse satte sagen endnu en gang sportens og cykelrytternes moral på dagsordenen; for kunne det virkelig passe, at man på den måde kunne købe sig til en sejr, og var det hele så ikke bare aftalt spil? Sagen førte imidlertid ikke til debat om danske cykelrytteres troværdighed, hvilket måske skyldtes, at det

var to østeuropæere der havde svindlet. Men at der indgås aftaler om penge og placeringer er ikke et fænomen reserveret til østeuropæiske ryttere eller det professionelle felt. Det findes også i helt almindelige danske løb, hvilket dansk cyklings grand old man, Henrik Elmgreen, kunne berette i en artikel trykt i dagbladet *Politiken* i sommeren 2001:

“Scenen er en by i provinsen, vi er til det årlige gadeløb omkring det lokale indkøbscenter. To unge amatørryttere er kommet af sted og skal afgøre løbet imellem sig. Den ene er fra den lokale klub og vil gerne vinde. »Det er i orden«, siger hans konkurrent, »men så må jeg også ha’ din præmie!«. Og sådan blev det. Begivenheden, der er taget fra det virkelige liv, fandt sted for en 5-6 år siden, men det kunne have været i går eller i dag eller for den sags skyld for 50 eller 100 år siden. Og det vil ske igen i morgen” (Elmgreen 2001).

Elmgreen skrev artiklen som en reaktion på en ophedet debat om køb og salg af sejre i cykelsporten, som *Politiken* havde fokuseret på en uges tid. Det var taberen selv, der havde fortalt Elmgreen historien. Måske man ville forvente at Elmgreen, som en af de tunge ledere i dansk cykelsport, ville indberette synderne til Danmarks Cykle Union, DCU, så de to kunne få deres straf eller i det mindste tage rytterne i skole og belære dem om det usportslige og moralsk forkastelige i deres handling. Men Elmgreen gjorde ingen af delene. For han betragtede “hændelsen som ganske banal og harmløs”. Men hvorfor nu det? Er der ikke tale om snyd og aftalt spil, sådan som *Politikens* artikelserie lagde op til, og som sagen om Vinokourovs 2010 sejr også antydede? Er det ikke på linje med ødelæggende aktiviteter som doping og *match-fixing*, som sporten bør slå hårdt

ned på? Nej, mener Elmgreen, for man kan ikke købe sig til noget, man ikke er.¹

Synspunktet er ikke ligetil at forstå. For den udenforstående var der hverken i det belgiske eller danske tilfælde tale om en ren konkurrence mellem de to bedste på dagen, sådan som sportens etos tilsiger, men om at rytterne aftalte resultatet inden de nåede målstregen. Aftalt spil, altså. Og den slags er som bekendt ødelæggende for sporten. Det frygtede i alt fald Dansk Tipstjeneste (det nuværende Danske Spil), som i 2001 meldte ud, at de *ville* “overveje, om der fortsat skal udbydes spil på eksempelvis Tour de France”. For som formanden, Leif Mikkelsen, forklarede:

“Overordnet set er vi altid nødt til at forsvare vores troværdighed, hvilket betyder, at vi ikke kan tilbyde spil på begivenheder, hvor der bliver sået tvivl om resultatet. Derfor er vi også nødt til at overveje vores stilling omkring cykelsporten.”

Men måske det er værd at undersøge om Elmgreen har en pointe. Cykelsporten har et grundtræk, der skiller den ud fra alle andre sportsgrene. Den er unik derved, at man må samarbejde med sine modstandere for at få succes. Lærer man ikke det, får man ikke mange sejre. Tydeligst ses samarbejdet blandt ryttere, der i et udbrud skiftes til at tage føringer, hvorved de deler sliddet med at bryde vinden. Men som eksemplerne viser, går samarbejdet ind imellem videre end dette.

I denne artikel belyser vi, hvordan ryttere i de afgørende udbrud i nogle danske løb aftaler resultater og fordeler placeringerne mellem sig, inden de når frem til mål. Vi undersøger, hvordan og hvorfor sådanne aftaler indgås, hvordan rytterne opfatter og håndterer dem, samt diskuterer hvorvidt de skal opfattes som svindel forårssa-

AF
MARTIN WANG
HJØRNGAARD
& ASK VEST
CHRISTIANSEN

get af en korruperet moral hos de implicerede ryttere, eller om de kan forstås som et iboende element ved sporten, der bl.a. er med til at opretholde en form for social orden i løbene.

Artiklens udgangspunkt er den bedste danske cykelrække, A-klassen. A-klassen er en semi-professionel liga med et relativt højt internationalt niveau. Den består af 4-7 såkaldte kontinental teams (også kendt som 3.divisionshold) og lige så mange nationale teams (DCU-teams). I alt tæller A-klassen 120-150 ryttere. Omtrent halvdelen af rytterne er aflønnede af deres hold, mens den anden halvdel kører på amatørbasis. Til undersøgelsen har vi foretaget kvalitative interviews med tre aktive ryttere fra A-klassen, der alle er højt placerede i det nationale hierarki og over en årrække har præsteret gode resultater. Dertil har den ene af forfatterne (MWH) en fortid som A-rytter, og kender således feltet indefra. Efter at have gennemgået litteraturen, er det vores vurdering, at det er første gang aktive danske eliteryttere viderebringer deres erfaringer med og syn på aftaler om placeringer og handel med sejre i dansk cykelsport. Navne og stednavne er i artiklen ændret eller udeladt for at sikre rytternes anonymitet.

PARADERNE OPPE

Mediemæssigt lever cykelsporten en paradoksal tilværelse. På den ene side er den i Danmark i

dag den tredje mest populære sportsgren efter fodbold og håndbold, hvorfor rytterne – og særligt dem der kører på de store Pro-Tour hold – kan forvente en del opmærksomhed fra pressen. På den anden side har rytterne siden afsløringerne om systematisk dopingbrug i cykelsporten i forbindelse med Tour de France i 1998, måttet vænne sig til, at medierne også har et kritisk øje på sporten. Cykelrytterne har derfor følt sig presset til at være ekstraordinært opmærksomme på ikke at tiltrække sig negativ mediebevågenhed. Da vi i forbindelse med forberedelserne til artiklen kontaktede mulige informanter, var deres forsigtighed og skepsis tydelig. Uden at afvise at fænomenet fandt sted, forklarede en rytter i en e-mail, at han ikke havde lyst til at deltage, eftersom han synes sporten havde fået rigeligt negativ eksponering i forhold til dopingproblematikken, og at der ikke var grund til igen at dømme cykelsporten i krise. Det synspunkt er forståeligt. Der er ofte sat spørgsmålstejn ved rytternes moral. Dommen er faldet hurtigt, og nuancer og kritisk refleksion har der sjældent været plads til. Så er der noget, sporten ikke har brug for, er det endnu en forsimplet og stigmatiserende fremstilling af rytterne som snydere. Og eftersom det er de færreste, der husker *Politikens* 10 år gamle artikelserie, er aftaler mellem rytterne, om fordelingen af placeringer og resultater, næppe alment kendt.

Men måske er cykelsporten ikke helt uden skyld, hvis omverdenen skulle opfatte aftaler og alliancer mellem ryttere som moralsk problematiske. Den erfarne sportsdirektør og tidligere professionelle cykelrytter Johnny Weltz sagde i 2001, da han var sportsdirektør for Bjarne Riis' cykelhold *CSC WorldOnline*, at hvis den slags aftaler blev opdaget på hans hold, var det fyringsgrund: "Jeg opfatter det nærmest som helligbrøde at sælge en sejr, og det er min helt klare

overbevisning, at en mand, der findes skyldig i sådan noget, skal ud af vagten". Fra sin egen karriere som rytter og sportsdirektør har Weltz nu nok vidst, hvad der foregik, og at sådanne aftaler finder sted. Men klart er det, at når en cykelleder melder sådan ud til pressen, øger det næppe incitamentet for aktive ryttere til at diskutere emnet.

DET PARADOKSALE LIV I SADLEN

Livet for danske elitecykelryttere er præget af sociale og familiære afsavn, samt en livsstil kendetegnet ved asketisk disciplin i forhold til diæt, træning og restitution (Christiansen 2005, Rasmussen 2012). Oven i købet er lønningerne i dansk elitecykelsport små, og mange på de nationale teams kører uden overhovedet at få løn. Og hvis de gør, svarer lønnen til, hvad studerende får i SU. Heller ikke præmiepengene er store i Danmark, og mulighederne for at vinde større præmier ved deltagelse i udenlandske løb er begrænset til ganske få ryttere. Ind i mellem tilbyder en sponsor en ekstra gevinst i forbindelse med et prestigefyldt løb, men de penge går til holdet – der som regel også har en trængt økonomi – og ikke den enkelte rytter. De små lønninger hænger også sammen med, at mediernes interesse i cykelsporten er reserveret de store udenlandske løb og ikke den danske A-række, hvorfor eksponeringen ikke er stor. Motivationen for at præstere og skabe gode resultater er derfor ikke afledt af et økonomisk afkast forbundet med sejre. Når rytterne skal forklare, hvad det er, der får dem til at acceptere de mange afsavn, er det da heller ikke pengene, de fremhæver. En af rytterne, Jesper, forklarer:

"Jeg tror, det er den følelse, man får, når det går godt. Den følelse er svær at finde andre steder. Nogle dage kan det være enormt surt

med træning, hvis det er dårligt vejr. Men det er måske de få rigtig gode dage, der gør, at alle de andre dage bliver det hele værd. Når der endelig er noget der lykkes [...] så giver det et kick, som jeg ikke synes, jeg har fundet andre steder”.

En anden, Søren, peger på noget lignende, når han siger, at det er: “den følelse man får i kroppen, når man har vundet cykelløb eller noget lignende. Det at vinde betyder utrolig meget for sportsfolk”.

Udtalelserne ligger i tråd med forestillingen om sejren som den absolutte værdi og det centrale omdrejningspunkt i sporten (Christiansen & Møller 2007). Men hvis det samtidig er rigtigt, at aftaler om placeringer, og køb og salg af sejre ikke er sporten fremmed, står vi med et paradoks.

Hvordan kan man på den ene side have sejren som absolut værdi, og på den anden være villig til at forære den bort, eventuelt mod et beskedent beløb?

En del af forklaringen ligger i cykelløbets struktur.

VINDMODSTAND OG SAMARBEJDE

Et landevejssløb er en konkurrence mellem hold, men vindes af en individuel rytter. I konkurrencen er vindmodstanden den centrale ydre faktor, holdet organiserer sig efter. Ved at køre tæt bag hinanden, at ligge på hjul, kan rytterne mindske energiforbruget med mellem 27 og 39 procent (Albert 1991). Den der forrest i feltet tager vinden for de andre, tillader dem derfor at køre med samme hastighed med et væsentligt mindre energiforbrug. Det er altså en klar fordel at lade andre gøre det hårde arbejde foran, men det er samtidig en naiv cykelrytter, der lader konkurrenter sidde i læ frem til finalen, blot for der at

Cykelryttere danner "viften" i sidevinden.

lade dem sprinte forbi og tage sejren. For at undgå den slags etableres der i et udbrud en form for stiltiende social kontrakt, hvor man samarbejder, og skiftes til at tage sliddet med vinden i front. Ideelt set bidrager alle i udbruddet lige meget til arbejdet foran, hvorefter kontrakten kan opløses kort før mål, og alle kører om sejren.

I stort set alle andre sportsgrene opfattes samarbejde mellem konkurrenter som usportsligt, da det vurderes at være ødelæggende for idealet om konkurrencens objektivitet og gennemsigtighed. Cykelsporten er anormal fordi samarbejde mellem konkurrenter er et integreret element ved konkurrencen. For novicen betyder det, at han må lære at skifte perspektiv på sine konkurrenter. Det ene øjeblik skal man samarbejde (eksempelvis for at holde et jagtende felt bag sig), det næste ses der bort fra samarbejdet og man konkurrerer (om sejren). En cykelrytter må således internalisere en ideologi, hvor konkurrencen er dynamisk snarere end statisk, hvor han må kunne skifte perspektivet fra ren opposition til tæt samarbejde og tilbage igen (Albert 1991, Christiansen 2005).

I starten af et 200 km langt cykelløb er alle ryttere friske. Der bliver i denne fase konstant accelereret op i sprint i forsøget på at rykke sig fri af feltet. Det er fysisk krævende, og efterhånden som flere ryttere trættes, lykkes det ofte en gruppe af de stærkeste at komme af sted i et udbrud. De typisk fem til ti ryttere i udbruddet, befinder sig dog i en situation, der på papiret er langt hårdere, end den er for de måske 100 ryttere, der er tilbage i feltet, eftersom de er langt færre til at dele arbejdet med at bryde vinden. Det er derfor afgørende, at man får etableret et godt samarbejde i udbrydergruppen. At man med andre ord får styr på den sociale kontrakt, og eventuelt gør den eksplicit.

AFTALER

Umiddelbart efter dannelsen af et udbrud er samtlige ryttere som regel villige til at kæmpe hårdt for at skabe afstand til feltet. For at et udbrud kan holde hjem, er samarbejdet nødt til at fungere optimalt. Sidder der en eller flere ryttere og sparer på kræfterne, mindskes udbruddets chancer. Men for den enkelte er det oplagt at springe nogle føringer over for derved at spare energi og øge sine egne chancer i finalen. Men dermed øges risikoen for at udbruddet hentes. Derfor; når rytterne fornemmer, at udbruddet kan holde hjem, starter forhandlingerne, og eventuelt indgås aftaler om slutresultatet. Kommer en aftale på plads, som alle er tilfredse med, kan samarbejdet fungere optimalt, da alle ved, at de får noget ud af indsatsen. Aftalerne indgås således oftest med det formål at sikre udbruddets eksistens. Men de står samtidig i kontrast til sportens traditionelle nul-sums natur (hvad den ene side vinder taber den anden) og viser, at den sociale kontrakt mellem rytterne ikke altid er ideel, men ind i mellem prosaisk. Om vigtigheden af aftalerne fortæller Jesper:

“Det kan jo betyde alt! Hvis man har hver sin dagsorden, og alle gerne vil vinde, så kan man ikke arbejde ordentlig sammen, og det bliver sådan lidt halvhjertede føringer. Den slags udbrud holder heller ikke hjem. Det er måske først i den sidste fjerdedel, at aftalerne begynder at blive indgået, og det er først der, man måske kan begynde at se forskellen på, hvor stærke de forskellige [ryttere i udbruddet] er. Så kommer man ind i den sidste del, hvor der begynder at være en forskel, og så kan man sige, at man bare gerne vil sidde på hjul og med hjem, og man skal nok lade være med at køre om sejren.”

Stopper en rytter med at deltage i arbejdet, vil de andre forsøge at få afklaret denne rytters motiver. Er han træt, eller kører han taktisk for at være bedst i spurten?

At der ind i mellem etableres aftaler, er ikke det samme, som at det altid sker i alle udbrud. Og der er heller ingen tvang til at gå ind i aftalerne. Så længe man er ærlig (og for eksempel ikke indgår aftaler for derefter at bryde dem), ses der ikke ned på dem, der ikke vil være med, om end de kan udgøre et irritationsmoment for de andre, forklarer Jesper:

“Nej, hvis man ikke indgår i en aftale, så kan du bare køre for at vinde. Men så vil resten af gruppen også køre imod dig, så de ikke kommer i en situation, hvor du kan ødelægge de andres aftaler.”

Aftaler om sejre og placeringer foregår i mange forskellige afskygninger og med forskellige udformninger. Og det er langt fra alle løb, hvori der indgås aftaler. Når der indgås aftaler har de, uanset hvordan de konkret udformes, som oftest til formål at sikre et udbruds eksistens og subsi-

diært (i udbrud der er sikre på at nå hjem) at sørge for, hvad der internt i udbruddet opfattes som en retfærdig fordeling af placeringer og præmier.

Hvis ryttere fra samme hold er overrepræsenteret i et udbrud, sidder de naturligvis i en gunstig situation. Men også i sådanne tilfælde kan der være brug for klare aftaler i gruppen, forklarer Søren:

“Du kan sidde i et udbrud hvor ét hold er stærkt overrepræsenteret i forhold til de andre hold. Og det hold, der er overrepræsenteret, har muligheden for at sørge for, at de andre hold slet ikke får noget ud af det. Men det kan jo også gå galt for dem, der er i overtal, og de kan miste den næsten sikre sejr. De andre hold går med til at lave en aftale, hvor det hold der er i overtal, får sejren, og de andre kan så fordele de andre gode placeringer imellem sig. Så får alle hold i princippet lidt ud af det.”

At være i en overtalssituation er fordelagtigt, og chancen for sejr er relativt høj. Rytterne i undertal sidder i en tilsvarende dårlig situation. For at sikre samarbejdet i gruppen, må rytterne i undertal være sikre på at få deres del af kagen, ellers er der ingen grund til at tage del i arbejdet for dem. Tilsvarende har holdet i overtal brug for vished om, at sejren er deres, så de ikke trækker en konkurrent frem til sejr.

I de tilfælde hvor magtfordelingen ikke er skæv, kan det blive nødvendigt at tilbyde en modydelse af en art, hvis man vil aftale sig til sejren. Peter fortæller om en af de gange, han selv var med til at indgå en aftale:

Da vi kørte i [den her jyske by] sad jeg i udbrud sammen med [en stærk rytter], Magnus,

og [et yngre stortalent] Frederik. Magnus ville vinde for han og hans hold var på hjemmebane. Og jeg var måske kommet med i et udbrud, der kørte lidt for stærkt for mig, så jeg ville bare gerne undgå at blive sat af. Frederik var nede [ved servicebilen] og snakke med Magnus' sportsdirektør, og kort efter sker der det, at Magnus siger: “Nu gør vi sådan og sådan; jeg kører væk på det og det tidspunkt, og så bliver vi sådan: [Magnus] 1, [Frederik] 2 og [Peter] 3.”

Interviewer: “Ved du, hvad Frederik fik ud af den aftale?”

“Jeg ved ikke, om han måske har fået nogle penge ud af det, men jeg ved da, at han kører for Magnus' hold i dag. Men han har helt sikkert fået et eller andet tilbudt. Han kørte for [et andet stort hold] dengang, og for ham er løbet i [den her jyske by] ikke et vigtigt løb. Og der er også en slags stående aftale om, at når man kører i [den her jyske by] så er det Magnus hold, der vinder, for det er deres hjemmebane, og ligeledes med de andre store hold der er i Danmark.”

Med den store betydning sejren har haft for Magnus, hans sportsdirektør og holdet, er det nærliggende at forestille sig, at penge eller en fremtidig kontrakt har indgået i forhandlingerne mellem Magnus, Frederik og sportsdirektøren. Hvad Frederik præcist har forhandlet sig til, ved vi ikke, men ifølge Peter udløste en hjemmebanesejr en sponsorbonus på 50.000-100.000 kroner for Magnus hold. Selvom de penge ikke havner i Magnus', men i holdets lomme, viser det vigtigheden af at få forhandlet sejren på plads. Til sammenligning gives almindeligvis 800 kroner i præmiepenge for en sejr i A-klassen.

Men at der indgår beløb af den størrelse i kalkulationen, er undtagelsen snarere end reglen, når aftaler forhandles. “De fleste gange er der ikke penge inde over. Det er sådan, så man skylder hinanden lidt”, fortæller Jesper. Ved frivilligt at give afkald på sejren og nøjes med en sekundær placering, skaber rytterne sig derved et tilgodehavende hos rytteren og holdet, som får sejren. Peter giver et eksempel på dette:

“Når man kører cykelløb, så sidder holdene og kører imod hinanden, og prøver at skabe en vindende situation på de enkelte hold, ved for eksempel at sidde i overtal i finalen. Og sidder man i et udbrud på seks mand, hvor der sidder tre fra det samme hold, så har man en god chance for at vinde cykelløbet. Så kan det være, at en af de tre andre siger: “Jeg har ikke noget problem med, at I vinder, jeg vil bare gerne være nr. 2 eller nr. 3”. På den måde sætter han lidt i banken, og så ved man, at man kan lave en aftale med ham en anden gang eller omvendt. Sådan hænger tingene sammen.”

Ved at undlade at køre om sejren og derved “sætte i banken” hos de øvrige ryttere optjener rytteren en kredit hos den vindende rytter og dennes hold, som han kan trække på i fremtiden, samtidig med at holdet i overtal gør den sandsynlige sejr til en sikker sejr.

I Danmark er det stort set de samme ryttere, der kommer til løb weekend efter weekend. For flere har cykelsporten været en livsstil siden de tidlige teenageår med et stort net af venskaber og relationer til følge. Ud over at rytterne ser hinanden til cykelløb hver weekend, har flere igennem tiden kørt på samme hold, været på træningslejre sammen og kørt etapeløb i udlandet samt trænet sammen på kryds og tværs af

hold. Der skabes i feltet personlige relationer, og de interviewede ryttere taler flere gange om at føle sig som en del af et fællesskab.

Uanset hvor almindelige de er, forventer informanterne imidlertid ikke, at folk uden for sporten har forståelse for de aftaler, der bliver lavet. Om tilskueres og andre sportsinteresseredes opfattelse af rytternes praksis siger Søren:

“De fleste har jo ikke selv prøvet det, og det foregår heller ikke rigtig i andre sportsgrene, tror jeg. Jeg tror kun, det er internt imellem rytterne, at man rigtig ved det. Og det virker umiddelbart fuldstændig forkert og ulogisk at gå med til ikke at vinde et løb, eventuelt fordi der er en anden, der har mere brug for sejren, end man selv har. Men inden for cykelsporten virker det meget logisk og storsindet at give det væk, hvis der er nogen der har mere brug for det end en selv.”

Det kan lyde nobelt, men er det ikke. I alt fald ikke kun. Det er også egeninteresse. Enhver rytter, der tilbyder at give en placering væk, ved at han måske i det næste løb er den, der får brug for de andres hjælp. Så sejre gives ikke væk som ren altruisme. Informanterne kender alle til at give afkald på en sejr eller en anden topplacering, men det sker med forventning om gengæld, forklarer Peter:

“Hvis det er internt på holdet, så forventer jeg ikke noget. Det er en del af det at køre på et hold, og man er loyal over for sine holdkammerater. Og vi plejer at sige, at hjulet er rundt, og at det kommer tilbage til en på et senere tidspunkt. Men hvis det er imellem to forskellige hold, så forventer jeg at få noget igen på et senere tidspunkt.”

Alexandre Vinokourov (tv.) og Alexandr Kolobnev kort før mål i Liege-Bastogne Liege 2010.

RECIPROK ALTRUISME

Selvom vi her ser på konkrete handlinger mellem mennesker med bestemte sociale relationer i en specifik kulturel kontekst, kan fænomenet forstås i lyset af det, der siden starten af 1970'erne i socio-biologien og evolutionspsykologien har været kendt som *reciprok altruisme*. Reciprok altruisme er et begreb, som blev introduceret af evolutionsbiologen Robert Trivers for at forstå det samarbejde, der kan observeres mellem ikke beslægtede individer. Det betegner den adfærd, hvor et individ handler på en måde, som midlertidigt reducerer dets egen *fitness* eller levedygtighed, men øger et andet individs *fitness*, med den

forventning, at den anden vil handle på lignende vis på et senere tidspunkt. I modsætning til ren altruisme, som man for eksempel forestillede sig kunne være grundstenen i utopisk kommunisme, er *reciprok altruisme* sensitiv overfor snydere, der vil drage nytte af de andres arbejde, men ikke selv bidrage. Netop derfor er det muligt, at *reciprok altruisme* kan være opstået med evolutionen, og findes som et grundtræk hos mennesket. Dem der hjælper andre, som har hjulpet dem, og som undgår, eller straffer, dem der ikke har hjulpet, vil få del i de fordele, man har opnået ved samarbejde og dermed udkonkurrere individualister, snydere og rene altruister. Mennesket er

psykologisk veludrustet for reciprok altruisme: De husker hinanden som individer, har klæbe-hjerne i forhold til snydere, og har moralske følelser som medfølelse, sympati, taknemmelighed, skyld, skam og vrede (Pinker 2002, kap. 14).

Når Peter, som del af aftalen i et udbrud, har trukket sig fra at køre med om sejren, har han gjort det med forventning om senere at få tjenesten gengældt. Dermed fravalgte han den lille chance, han havde for en sejr i det konkrete løb, for i stedet at få et godt udgangspunkt for et resultat i et fremtidigt løb. Han viser "storsind", som Søren siger, ved ikke at køre med om sejren, men fortsat bidrage til arbejdet, samtidig med at han støtter op om den fordelingsnøgle, der sikrer at flere får en del af kagen.

Risikoen er selvfølgelig, at nogen vil prøve at snyde. Indgå en aftale og så bryde den kort før målstregeren og tage den sejr, man ønsker sig så meget. På spørgsmålet, om hvorvidt aftaler nogensinde bliver brudt og de mulige konsekvenser heraf, fortæller Jesper: "Det er helt uset. Hvis man gør det, så er man i 'bad standing' i hvert fald. Og det rygtes hurtigt i feltet, at han har gjort sådan og sådan, og ham kan man ikke regne med." Rytterne har generelt svært ved at genkalde sig eksempler på brudte aftaler, og endnu sværere har de ved at forstille sig selv i en situation, hvor det var dem, der brød en aftale. Om de konsekvenser det ville få, siger Søren:

"For det første ville rytteren ikke få lov at komme med i udbrud mere. Enten ved at han bliver kørt ind igen, eller ved at ingen i udbruddet gider arbejde. Og hvis rytteren endelig alligevel skulle komme med i et udbrud, ville det kun foregå, hvis han var i kæmpe undertal. Og så vil der blive kørt på ham i udbruddet, og han vil ikke have en chance for at gøre sig gældende i finalen."

Budskabet er klart. Bryder man en aftale for selv at kunne vinde, bliver der sørget for, at man ikke fremover får noget ud af de løb, man kører. Feltet vil "lukke rytteren ned", som det hedder, ved at sørge for, at han ikke kommer til at køre med om fremtidige sejre.

Brydes en aftale, snyder man sine konkurrenter i en situation, hvor de stoler på en. Den slags snyd truer feltets evne til fremtidigt samarbejde, og skulle en sådan egoistisk adfærd vinde frem, ville det nedbryde gensidigheds- og delingsadfærden. Derfor står rytterne i feltet sammen om at straffe snydere. Økonomen Ernst Fehr kalder den reaktion for *strong reciprocity*, stærk reciprocitet. Begrebet benyttes til at beskrive, hvordan et fællesskab vil dæmme op for de, som snyder og snylter på flertallets vegne, ved at straffe og sanktionere. Blandt andet spilteoretiske studier viser, at mennesker for at få udlignet hvad de opfatter som uretfærdig snylten på fællesskabet, er villige til at yde personlige ofre for at straffe snyderen, også selvom det ikke er dem selv, der er blevet forurettet. Et brud på fællesskabets aftaler vil klæbe til snyderen med konsekvenser langt ud i fremtiden (Fehr et al. 2002).

For at illustrere hvordan det foregår, fortæller Søren om en hændelse ved Post Danmark Rundt, hvor det ikke var en eksplicit aftale, men en af sportens uskrevne regler, der blev brudt. Et udenlandsk mandskab forsøgte at angribe, mens den gule førertrøje – som på det tidspunkt sad på danske Jacob Fuglsang – tidligt på en etape var af for at tisse. På grund af angrebet skulle Fuglsang bruge mange kræfter på at komme tilbage til feltet:

"Det er helt uhørt, at man gør sådan noget. Størstedelen af feltet vil da arbejde sammen for at sørge for, at det hold ikke får nogen re-

sultater i resten af løbet. Og det er lidt det samme, der ville ske, hvis en rytter bryder de aftaler, du omtaler. Der er ikke nogen regel om, hvor lang tid man er i den sorte bog. Det plejer feltet at være nogenlunde enige om. Og det er ikke noget, man snakker meget om, det er bare noget man gør – det falder naturligt.”

Og de sociale sanktioner ser ud til at virke. Aftaler bliver (som regel) ikke brudt, og rytterne snyder (som regel) ikke hinanden. Det er ikke i rytternes interesse, da konsekvenserne er for omfattende til, at man efterfølgende vil kunne finde sin plads som del af feltet. Som Peter udtrykker det, da han bliver bedt om at forholde sig til, hvordan han ville have det med at bryde en aftale: “Altså hvis jeg gjorde det i et løb, så ville jeg nok foretrække, at det var mit sidste.” Feltets sociale orden opretholdes således gennem sanktioner og straffe, der sikrer, at snyde- og snylteradfærd ikke vinder frem.

FÅR JEG DET IGEN?

For at systemet med reciprok altruisme kan fungere må rytterne regne med, at der vil opstå scenarier, hvor returnering af tjenesten er mulig. I praksis vil det sige, at de må forvente, i en ikke alt for fjern fremtid, at komme med i udbrud med en konstellation, der ikke er alt for ulig den, der eksisterer, når aftalen indgås. Rent matematisk forekommer det imidlertid usandsynligt. Med de 120-150 A-ryttere der kører i Danmark, er chancerne for, at man havner i det afgørende udbrud med den samme håndfuld ryttere usandsynlig. Dermed forsvinder grundlaget for gengældelse, hvorfor man skulle forvente, at langt de fleste aftaler involverede kontant afregning. Men cykelløb er ikke sandsynlighedsberegning. Det er langt fra tilfældigt, hvilke ryttere der ender i det udbrud, der kører

hjem. Reelt har kun 20-30 ryttere styrken til at sidde med i det afgørende udbrud sidst i løbet. De fordeler sig oftest på de tre til fire stærkeste hold, og har et godt indbyrdes kendskab til hinanden. Med et til to cykelløb om ugen fordelt over seks måneder på året, vil de samme ryttere ofte ende i udbrud med hinanden, og muligheden for at give tjenesten tilbage vil løbende opstå.

Men ikke kun tilstedeværelsen af omtrent de samme ryttere er nødvendig. For ikke at føle sig tilsidesat eller undervurderet er det nødvendigt, at modydelsen har samme værdi, som den man gav. Bliver man tilbudt noget af ringere værdi, er gensidigheden ikke opfyldt, og man kan føle sig undervurderet, hvilket kan udløse følelser svarende til dem, man har for snydere og egoister. Informanterne kender alle til situationer, hvor de har følt sig uretfærdigt behandlet, når der blev forhandlet, og skulle betales tilbage. De genkender de negative følelser, som er forbundet hermed, men har samtidig en vis forståelse for, at nogle forsøger at “presse citronen”, for at opnå en bedre aftale, end hvad der “objektivt set er fair”. I de situationer gælder det om at bevare roen og opstille “et alternativ, man kan argumentere for”, forklarer Peter.

(U)SPORTSLIGT?

To forhold står imidlertid stadig uforklaret: Tesen om sejrens absolutte værdi samt den sportslige og moralske konsekvens af aftalerne. For det første må vi konstatere, at aftalerne i cykelsporten viser, at tesen om at “sport har sejren som omdrejningspunkt og absolut værdi” (Christiansen & Møller 2007), enten må modificeres eller kvalificeres. Man kan modificere den til følgende: “sport har sejren som omdrejningspunkt og *central* værdi”. Viljen til at sejre er den centrale værdi, der er årsag til, at der er kamp

mellem rytterne om at komme med i det afgørende udbrud. Men det forhold, at der i udbrudsgruppen findes en villighed til at lade sejren indgå i en forhandling om modydelser, viser, at dens værdi ikke er absolut. Ikke her og nu i alt fald. Med et lidt længere tidsperspektiv for øje, kan tesen nemlig alternativt kvalificeres. For det er jo netop bestræbelserne på at sejre i fremtiden, der får den enkelte rytter til, i den aktuelle situation, at afveje sine sejrsmuligheder, og eventuelt give køb på den lille chance nu, mod en større mulighed senere. I den forstand står sejren fortsat som absolut værdi og drivkraft for de beslutninger, der træffes.

For det andet er der pengene. Vinokourov betalte angiveligt Kolobnev for hans hjælp. I Elmgreens eksempel fik den ene rytter præmiepengene for ikke at spurte om sejren. Vore informanter kender alle til eksempler, hvor der har været penge involveret i en aftale blandt rytterne i et afgørende udbrud. At muligheden med at købe sig til hjælp hos andre hold også tages i betragtning blandt eliten af ungdomsryttere, er tidligere blevet belyst gennem interview med danske U23 ryttere (Christiansen 2005). Og i 2001 sagde Peter Sejer Nielsen, der var holddirektør på *Team fakta* til *Politiken*:

“Det er et almindelig anerkendt led i strategien, at der træffes visse aftaler, hvor der også er penge involveret. Og jeg kan ikke se det odiose i, at enkelte ryttere eller for den sags skyld et helt hold, når deres egne roller er udspillet, lader sig hyre til at hjælpe andre. Det har intet at gøre med, at man køber sig til en sejr” (Jacobsen 2001).

Det synspunkt deler han givetvis med mange i sporten. Penge skifter hænder mellem ryttere, og har man brug for det, kan man købe sig til

andres hjælp. Det ved rytterne, det accepteres i kulturen og opfattes ikke som snyd. Men fænomenet er ikke så ukontroversielt, som Sejer Nielsen eller Elmgreen fremstiller det. Hvis et hold kan købe et andet holds hjælp, hvorfor så ikke købe to holds hjælp? Eller tre, eller fire hold? Hvis en rytter kan sikre sig en sejr ved at betale de andre i udbruddet for at trække sig fra spurten i finalen, er det vel muligt, at en sponsor kunne sidde i kulissen og fordoble (eller tre- eller firdoble) beløbet for at sikre sejren. Og hvis en sponsor kan gøre det, kan et spillersyndikat i Asien vel også? Ved hypotetisk at forstørre fænomenet til et niveau, som ligger langt over, hvad der er empirisk belæg for, at der praktiseres i virkeligheden, bliver det tydeligt, at aftalekulturen i sig rummer muligheden for sportens korrumpning.

Det kan på den baggrund konkluderes, at cykelsporten af væsen er paradoksal, da den i sig rummer forudsætningen for sin egen ødelæggelse. Aftalerne er en del af sportens grundlag. Uden den sociale kontrakt om at dele arbejdet, ville intet udbrud komme af sted og alle løb skulle afgøres i massespurt. Aftalerne er således sportens mulighedsbetingelse uden hvilken den ikke ville kunne eksistere (undtagen i form af enkeltstarter eller løb i høje bjerge). Men med den nødvendige accept af den sociale kontrakt og aftalerne i udbruddet, ophæves samtidig sportens nul-sums natur. Den ophævelse udgør en potentiel korrumpning af sporten.

KONKLUSION

Selvom det ikke er almindelig kendt, bliver der jævnligt lavet aftaler om sejre og placeringer i danske cykelløb. Rytterne forstår naturligvis at levere varen for publikum og medier og afstemmer brugen af sammenbidte tænder, jubel og skuffelse i overensstemmelse med deres rolle

og placering. Når rytterne betragter disse aftaler som en naturlig og integreret del af cykelløbenes *modus vivendi*, er det dels fordi, de er nødvendige for at sikre samarbejdet i front og forstærke et udbruds holdbarhed. Dels fordi de baseres på reciprok altruisme, hvorved der etableres et bånd af loyalitet og gensidighed mellem rytterne, der øger giverens mulighed for at opnå resultater i fremtiden. Endelig har aftalerne et socialiserende aspekt, idet villigheden til at indgå aftaler understøttes af bevidstheden om klare sanktioner, dersom en aftale brydes. Aftalerne er således på en gang en del af sportens sociale og kulturelle grundlag og dens mulighedsbetingelse. Men aftalerne og den sociale kontrakt, der etableres mellem rytterne i et udbrud, rummer samtidig – selv i deres ideelle form – en korrumpning af sporten i kim form.

Det er derfor kun kulturen og rytternes selvjustits, der kan agere bolværk mod reel korrumpning af sporten. I praksis er det disse to forhold, der må sikre, at en aftale om sejr ikke kan etableres af hvem som helst, men kun af dem, der sidder med en genuin mulighed for at vinde. Og som sporten hidtil er blevet praktiseret, kan en svag rytter, uanset hans ressourcer, ikke aftale sig til en god placering. Man kan, som Elmgreen siger, ikke købe sig til noget, man ikke er. Derfor bør rytternes praksis heller ikke ses som *match-fixing* eller *aftalt spil*, men i stedet forstås som *aftaler i spillet*.

På den baggrund kan det konkluderes, at selv om der i aftalerne og den sociale kontrakt er indbygget en risiko for sportens korrumpning, er aftalekulturen i praksis med til at opretholde og forstærke en social orden, mere end den er udtryk for en korrumpet moral blandt cykelryttere som gruppe.

Kulturen og socialiseringen af unge ryttere må, med en formulering fra en af Danmarks største seks-dages ryttere gennem tiderne, Kay Werner, så sørge for, at: “Ingen, der ikke har klasse nok, får laurbærkransene hængt om deres hals”.

LITTERATURLISTE

Albert, E. (1991). Riding a line: competition and cooperation in the sport of bicycle racing. *Sociology of Sport Journal*, 8, 341-361.

Christiansen, A. V. (2005). *Ikke for pengenes skyld: et indblik i moderne cykelsport*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Christiansen, A. V. & Møller, V. (2007). *Mål, medicin og moral: om eliteatleters opfattelse af sport, doping og fairplay*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Cyclingnews. (7-12-2011). Vinokourov denies he bought 2010 Liège-Bastogne-Liège win. 7-6-2012.

Elmgreen, Henrik (2001, 25. juni). Du kan ikke købe dig til noget, du ikke er. *Politiken*.

Fehr, E., Fischbacher, U., & Gächter, S. (2002). Strong reciprocity, human cooperation, and the enforcement of social norms. *Human Nature*, 13, 1-25.

Jacobsen, Mogens (2001, 22. juni). Sejrens pris: Køb og salg er fyringsgrund. *Politiken*.

Jacobsen, Mogens (2010, 25. april). Vinokourov: Se, jeg kan vinde uden doping. *Politiken*.

Pinker, S. (2002). *The blank slate: The modern denial of human nature*. New York: Penguin Books.

Rasmussen, K. (2012). *Cykelsport og askese: en analyse af cykelrytters livspraksis*. Kbh.: Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Werner, K. (1958). *Par nr. 7. (5. opl.)*. (Kbh.).

NOTER

- 1 Som det fremgår, har vi lånt Elmgrens udsagn og artikeloverskrift til denne artikel.